

ارتباط بین پایداری افشا و آگاهی بخشی سود در شرکت‌های پذیرفته‌شده در

بورس اوراق بهادار تهران

رضا نویدیان *

مهدی مرادزاده فرد **

اعظم شکری ***

چکیده

نقش اصلی در گزارشگری مالی، انتقال اثربخش اطلاعات به افراد برون‌سازمانی به روشی معتبر و به‌موقع است. یکی از مهم‌ترین اطلاعات گزارش‌شده جهت تصمیم‌گیری سهامداران سود حسابداری است. از طرف دیگر کیفیت افشا نیز یکی از مهم‌ترین معیارها جهت ارزیابی اطلاعات گزارش‌شده است؛ بنابراین هدف اصلی در این پژوهش به بررسی ارتباط بین پایداری افشا و آگاهی بخشی سود در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران است. قلمرو زمانی نیز فاصله بین سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ را دربرمی‌گیرد؛ در این پژوهش برای جمع‌آوری مبنای نظری پژوهش از روش کتابخانه‌ای با استفاده از کتب، مقالات و پایان‌نامه‌ها و برای جمع‌آوری اطلاعات آماری از صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه آن با مراجعه به سایت رسمی بورس اوراق بهادار تهران و سایت کدال و همچنین از پرسشنامه دیلویت (۲۰۱۳) استفاده شده است. روش تجزیه و تحلیل در این تحقیق روش پانل دیتا بوده و جهت تجزیه و تحلیل از نرم‌افزار EVIEWS9 و SPSS24 و Excel استفاده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات تحقیق نشان می‌دهد که پایداری افشا بر آگاهی بخشی سود حسابداری تأثیرگذار نیست.

واژه‌های کلیدی: افشا، پایداری افشا، آگاهی بخشی سود.

* گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، البرز، ایران

** دانشیار، گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، البرز، ایران

*** استادیار، گروه حسابداری، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، البرز، ایران

نویسنده مسئول مقاله: مهدی مرادزاده فرد (moradzadehfard@yahoo.com)

۱. مقدمه

در سال‌های اخیر شاهد افزایش اهمیت مسئولیت اجتماعی و گزارشگری آن در میان شرکت‌ها بوده‌ایم. در این مدت، انتقادهای زیادی از سوی سرمایه‌داران تجارت آزاد و فعالان ضد جهانی‌سازی و نیز طرفداران محیط‌زیست در مورد مسئولیت اجتماعی شرکتی صورت گرفته است. سرمایه‌داران تجارت آزاد فکر می‌کنند هر چیزی که مانع کسب سود شود، ایده خوبی نیست و منافع شخصی در نهایت به هر شکل می‌تواند پیشرفت‌های اجتماعی را هم به دنبال داشته باشد؛ اما مخالفان جهانی‌سازی و طرفداران محیط‌زیست فکر می‌کنند شرکت‌ها از این روش برای احیاء وجهه تخریب‌شده خود و به نمایش گذاشتن چهره خوبی از خودشان سوءاستفاده می‌کنند. در حالی که به اصول اساسی نمی‌پردازند، باین‌حال، بسیاری از کشورها وقتی مسائل اخلاقی، شرایط محیط کار، پایداری محیط‌زیست و غیره مطرح می‌شود، در اتخاذ رفتارهای مسئولانه پیشتاز هستند. این امکان که شرکت‌ها می‌توانند با سرمایه‌گذاری بر روی مسئولیت اجتماعی، یک مزیت رقابتی به وجود آورند با تغییراتی که در رفتار و نگرش‌های سرمایه‌گذاران نسبت به اجتماع به وجود آمده است نیز به شدت در سال‌های اخیر در حال افزایش است (وهاب و الساید، ۲۰۱۴). از سوی دیگر، عنصر مشترک تمامی تحقیقات ارتباط ارزشی این است که اعداد حسابداری زمانی ارزش داشته و مفید هستند که با ارزش بازار سهام ارتباط قابل توجهی داشته باشند. در پیشینه ارتباط ارزشی مشاهده می‌شود که سهامداران از سودهای حسابداری برای برآورد بازده آتی استفاده می‌کنند. اگر سهامداران بر این باور باشند که سودهای گزارش شده در برآورد بازده‌های آتی مفید هستند (از نظر ارزشی مربوط هستند) آنگاه باید بین میزان سود و بازده سهام رابطه وجود داشته باشد، چنانچه این موضوع توسط بال و براون^۳ (۱۹۶۸) و بسیاری دیگر از محققان به صورت تجربی نشان داده شده است. البته تحقیقات سود بازده نشان داده‌اند که محتوای اطلاعاتی سود محدود بوده و از شرکتی به شرکت دیگر متفاوت است. شواهد تجربی زیادی وجود دارد که دلیل ضعیف بودن رابطه سود-بازده را پایین بودن محتوای اطلاعاتی سودهای گزارش شده می‌دانند و این موضوع پیامد پایین بودن قابلیت اتکا سود به دلیل دست‌کاری‌های مدیریت است. موضوع قابلیت اتکای سود زمانی پراهمیت‌تر می‌شود که مدیران برای دست‌کاری آن دارای انگیزه نیز باشند. چنین دست‌کاری‌هایی دیدگاه سهامداران را نسبت به قابلیت اتکای سودهای گزارش شده تغییر می‌دهد. قابلیت اتکا و آگاهی بخشی سودهای حسابداری زمانی افزایش می‌یابد که رفتارهای فرصت‌طلبانه مدیران با استفاده از سیستم‌های نظارتی کنترل شود (بوگشان^۴، ۲۰۰۵)؛ بنابراین در پژوهش با توجه به مطالب ذکر شده هدف اصلی این پژوهش ارتباط بین پایداری افشا و آگاهی بخشی سود حسابداری می‌باشد.

۲. مبانی نظری پژوهش

اصطلاح افشا در گسترده‌ترین مفهوم خود به معنای ارائه اطلاعات است. حسابداران از این عبارت به صورت محدودتری استفاده می‌کنند و منظور آنان انتشار اطلاعات مالی مربوط به یک شرکت در گزارش‌های مالی (معمولاً در قالب گزارش‌های سالانه) است. در برخی موارد، این مفهوم بازهم محدودتر و به معنی ارائه اطلاعاتی است که در متن صورت‌های مالی منظور نشده است. انتشار اطلاعات در ترازنامه، صورت سود و زیان، صورت جریان وجوه نقد، اغلب تحت عنوان شناخت و اندازه‌گیری مدنظر قرار می‌گیرد؛ بنابراین در محدودترین مفهوم، افشای اطلاعات شامل بحث و تحلیل‌های مدیریت، یادداشت‌های همراه صورت‌های مالی و گزارش‌های مکمل است (هندریکسون و ون بردا^۵، ۱۹۹۲).

اصل افشا یکی از اصول حسابداری است که بر کلیه جوانب گزارشگری مالی تأثیر دارد. اصل افشا ایجاب می‌کند که کلیه واقعیت‌های بااهمیت مربوط به رویدادها و فعالیت‌های مالی واحد تجاری به شکل مناسب و کامل گزارش شود. بر اساس این اصل، صورت‌های مالی اساسی باید حاوی تمامی اطلاعات بااهمیت، مربوط و به‌موقع باشد و این نوع اطلاعات به‌گونه‌ای

1. Wahba and Elsayed, 2014.
2. Ball and Brown, 1968.
3. Bugshan, 2005.
4. Hendriksen and Van Breda, 1992.

قابل فهم و به صورت کامل ارائه شود تا امکان اتخاذ تصمیمات آگاهانه برای استفاده کنندگان را فراهم سازد. از سوی دیگر، اطلاعاتی که ارائه می شود نباید از لحاظ کمیت و کیفیت به گونه ای باشد که موجبات سردرگمی استفاده کنندگان صورت های مالی را فراهم سازد (عالی ور، ۱۳۸۱).

همچنین سرمایه گذاران برای اخذ تصمیمات سودمند اقتصادی، نیازمند اطلاعات قابل اتکا و مربوط هستند و برای کسب آن، کیفیت سود افشای شرکت ها از اهمیت بالایی برخوردار است. با افزایش سطح کیفی افشا در شرکت ها، از میزان سطح مدیریت سود ناشی از دست کاری ارقام تعهدی کاسته می شود. همچنین با افزایش سطح کیفی شفافیت و افشا در شرکت ها، از مشکلات نمایندگی و عدم تقارن اطلاعاتی میان نمایندگان و سهام داران و سایر ذینفعان شرکت کاسته شده و به دنبال آن، فرصت مدیریت سود واقعی در شرکت ها که ناشی از عدم تقارن اطلاعاتی است، کاهش می یابد.

۳. پیشینه پژوهش

بانوسنچز و همکاران^۶ (۲۰۱۶)، به بررسی تأثیر پایداری افشا بر آگاهی بخشی سود و حق رأی سهامداران غالب پرداختند. نتایج نشان داد که ارتباطات از طریق گزارش مسئولیت پذیری اجتماعی، اطلاعات اضافی را برای شرکت کنندگان بازار به منظور ارزیابی آگاهی بخشی سود فراهم می کند. علاوه بر این، نشان داد که رابطه مثبت بین گزارش پایداری افشا و آگاهی بخشی سود با افزایش حق رأی مالکان غالب تشدید می شود.

نین چن و همکاران^۷ (۲۰۱۳)، در پژوهش خود با بررسی تأثیر قوانین افشا بر مدیریت سود ناشی از معاملات با اشخاص وابسته در شرکت های تایوانی که در چین فعالیت می کنند، بیان کردند که به طور کلی قوانین افشا، مدیریت سود را کاهش می دهد.

فرانسیس و همکاران^۸ (۲۰۰۸)، در پژوهش خود ارتباط بین افشای اختیاری، کیفیت سود و هزینه سرمایه را بررسی نمودند. نتایج حاصل نشان داد که بین افشای اختیاری و کیفیت سود رابطه مثبت و بین افشای اختیاری و هزینه سرمایه رابطه منفی معنادار وجود دارد.

کارامانو و وافیس^۹ (۲۰۰۵) پیش بینی های سود توسط مدیریت را به عنوان معیاری از کیفیت افشا برای نمونه ای از ۲۷۵ شرکت معتبر در آمریکا در طول دوره ۱۹۹۵-۲۰۰۰ بررسی کردند. آنان دریافتند که درصد اعضای خارجی غیرموظف با دقت پیش بینی رابطه مستقیمی دارد همچنین، در این تحقیق آنان رابطه بین ساختار مالکیت و دقت پیش بینی را آزمون کردند و دریافتند که هرچقدر درصد مالکیت مدیران اعضای هیئت مدیره بالاتر باشد، اعتماد به پیش بینی سود توسط مدیریت کاهش می یابد. شواهد آنان نشان می دهد که اندازه هیئت مدیره هیچ رابطه ای با دقت پیش بینی سود توسط مدیریت ندارد.

عباسی و همکاران (۱۳۹۶)، در تحقیق خود به بررسی رابطه کیفیت سود، افشای داوطلبانه و رفتار نامتقارن اطلاعاتی با هزینه حقوق صاحبان سهام در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۹ تا ۱۳۹۳ پرداختند. نتایج پژوهش حاکی است که بین کیفیت سود و افشای داوطلبانه با هزینه حقوق صاحبان سهام رابطه منفی و معناداری وجود دارد. به عبارتی بهبود کیفیت سود و افشای داوطلبانه شرکت ها موجب کاهش هزینه حقوق صاحبان سهام شرکت می شود. همچنین بین رفتار نامتقارن اطلاعات و هزینه حقوق صاحبان سهام رابطه مثبت و معناداری حاکم است و رفتار نامتقارن اطلاعات موجب افزایش هزینه حقوق صاحبان سهام می شود.

1. Bona-Sánchez and et al, 2016.
2. Nen-Chen and et al, 2013.
3. Francis and et al, 2013.
4. Karamanou and Vafeas, 2005.

دهدار نسب و همکاران (۱۳۹۴)، به بررسی ارتباط دامنه پایداری سود بر افشای اختیاری در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. یافته‌های تحقیق حاکی از تأثیر دامنه افشای اختیاری شرکت‌های با سطح پایداری سود بالا و دامنه افشای اختیاری شرکت‌های با سطح پایداری پایین تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

برزویی (۱۳۹۲)، به بررسی میزان افشای داوطلبانه و ارتباط آن با برخی مؤلفه‌های راهبری شرکتی و ارزیابی کیفیت سود پرداخته است. برای اندازه‌گیری کیفیت افشای داوطلبانه از شاخصی متشکل از ۱۳۹ قلم بر اساس استانداردهای حسابداری ایران و سایر قوانین مربوط به افشا، استفاده شده و ارتباط احتمالی آن با اندازه شرکت، نوع موسسه حسابرسی، ساختار مالکیت شرکت، کیفیت سود و درصد اعضای غیرموظف شرکت‌ها با استفاده از مدل رگرسیون بررسی شد. با توجه به میانگین متغیرها نتایج نشان می‌دهد میزان افشا در بیشتر شرکت‌های بورسی که کیفیت سود کمی دارند کمتر است اما میزان افشا در شرکت‌هایی که تمرکز مالکیت و اعضای غیرموظف کمتری دارند بیشتر است به‌طور کلی بین سطح افشا و کیفیت سود رابطه مستقیم و بین سطح افشا با اعضای غیرموظف هیئت‌مدیره و تمرکز مالکیت رابطه معکوس وجود دارد.

بدای و همکاران (۱۳۸۶)، در تحقیق خود به بررسی رابطه بین مدیریت سود و کیفیت افشاء در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران طی دوره زمانی ۱۳۸۲ تا ۱۳۸۴ پرداختند. این تحقیق به صورت تجمعی سه ساله انجام شده است. نتایج حاصل از آزمون‌های به‌عمل‌آمده در این تحقیق در بررسی مقطعی سال‌به‌سال، تنها برای سال ۱۳۸۴ حاکی از تأیید فرضیه و وجود رابطه منفی و معنادار بین کیفیت افشا و مدیریت سود می‌باشد؛ و در مجموع سه سال نیز نتایج نشان‌دهنده عدم وجود رابطه معنادار است.

۴. سؤال پژوهش

پس‌ازاین که مسئله پژوهش تعیین و بیان شد کار بعدی پژوهشگر بیان سؤالات پژوهش است، سؤال پژوهش یعنی خرد کردن و شکستن مسئله پژوهش به یک تعداد سؤال که درواقع از طریق پاسخ‌یابی به این سؤال‌ها از طریق پژوهش پاسخ داده خواهد شد. در این تحقیق سؤال پژوهش به‌صورت زیر است:

(۱) آیا پایداری افشا بر آگاهی بخشی سود حسابداری تأثیرگذار است؟

۵. فرضیه پژوهش

فرضیه یک توضیح برای یک رخداد است یا پیشنهادی برای اینکه چگونه چند رخداد با یکدیگر رابطه دارند. در تعریفی دیگر، فرضیه، به فرضی که گفته می‌شود که به‌عنوان یک توضیح و تفسیر آزمایشی بکار می‌رود و پایه تحقیقات بعدی را تشکیل می‌دهد. در این تحقیق فرضیه پژوهش به‌صورت زیر است:

(۱) پایداری افشا بر آگاهی بخشی سود حسابداری تأثیرگذار است.

۶. روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از نظر روش تحقیق تجربی می‌باشد، همچنین از نظر هدف کاربردی است، پژوهش‌های کاربردی پژوهشی است که با استفاده از نتایج تحقیقات بنیادی به‌منظور بهبود و به کمال رساندن رفتارها، روش‌ها، ابزارها، و سایل، تولیدات، ساختارها و الگوهای مورد استفاده جوامع انسانی انجام می‌شود. هدف تحقیق کاربردی توسعه دانش کاربردی در یک زمینه خاص است. در اینجا نیز سطح گفتمان انتزاعی و کلی اما در یک زمینه خاص است. از نظر گردآوری داده‌ها، توصیفی-همبستگی تلقی می‌شود، در این نوع تحقیقات رابطه میان متغیرها بر اساس هدف پژوهش تحلیل می‌گردد. همچنین این تحقیقات جزو تحقیقات پس‌رویدادی هستند، به تحقیق پس‌رویدادی تحقیق علی-مقایسه‌ای نیز گویند. تحقیق پس‌رویدادی به تحقیقی گفته می‌شود که پژوهشگر علت احتمالی متغیر وابسته را مورد بررسی قرار می‌دهد. چون متغیر مستقل و وابسته در گذشته رخ داده‌اند لذا این نوع تحقیق غیرآزمایشی را تحقیق پس‌رویدادی می‌گویند.

۱-۶. روش و ابزار جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات از روش کتابخانه‌ای استفاده می‌کنیم، روش مطالعات نظری و کتابخانه‌ای، عمدتاً برای مطالعه ادبیات موضوع و بررسی پیشینه تحقیق، مطالعات و دیدگاه‌هایی که راجع به موضوع مورد تحقیق وجود داشته و نیز برای ایجاد چارچوبی مناسب جهت بررسی موضوع، انتخاب می‌شود. لذا با مراجعه به منابع کتابخانه‌ای شامل کتاب‌ها، مقاله‌ها، انتشارات مراکز پژوهشی (نظیر انتشارات سازمان حسابرسی)، پایان‌نامه‌های تحصیلی و رساله‌های پژوهشی مرتبط و جستجو در پایگاه‌های الکترونیکی، اطلاعات بخش تئوریک و ادبیات موضوع مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت. همچنین به منظور جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز برای محاسبه متغیرهای پژوهش، از صورت‌های مالی حسابرسی شده و یادداشت‌های همراه آن استفاده می‌نماییم. با مراجعه به سایت رسمی بورس اوراق بهادار تهران^{۱۰} و سایت کدال^{۱۱} و برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به پایداری افشا از پرسشنامه استاندارد موسسه حسابرسی دیلویت (۲۰۱۳) استفاده شده است و جهت نتیجه‌گیری مورد مطالعه، بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

۲-۶. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو بخش آمار توصیفی و استنباطی انجام می‌شود در بخش آمار توصیفی از شاخص‌های مرکزی میانگین و میانه و شاخص پراکندگی انحراف معیار استفاده خواهد شد؛ و در بخش آمار استنباطی از رگرسیون چند متغیره با استفاده از داده‌های ترکیبی استفاده می‌شود. انگیزه اصلی در ترکیب داده‌های مقطعی و سری زمانی، فراهم کردن استنباط و پیش‌بینی کارا تر است. برای تحلیل داده‌های ترکیبی دو روش وجود دارد. بدین گونه که یا می‌بایست داده‌های شرکت‌های مختلف طی فصول مختلف همگن در نظر گرفته شوند که در این حالت داده‌ها باهم تلفیق می‌شوند یا این که داده‌ها به صورت تابلویی مورد استفاده قرار گیرند. برای تعیین نوع روش به کارگیری داده‌های ترکیبی، از آزمون F لیمر استفاده می‌شود. اگر نتیجه آزمون F لیمر نشان دهد که ضرایب اثر مقطعی و اثر زمانی معنی‌دار نیست می‌توان تمام داده‌ها را با یکدیگر ترکیب کرد و به وسیله یک رگرسیون کلاسیک، تخمین پارامترها را انجام داد. در غیر این صورت، داده‌ها را باید به صورت تابلویی در نظر گرفت. برای تعیین نوع مدل داده‌های ترکیبی (مدل اثرات ثابت یا مدل اثرات تصادفی) از آزمون هاسمن استفاده می‌شود. بدین صورت که اگر بین جزء خطا و متغیر مستقل همبستگی وجود نداشته باشد، مدل اثرات تصادفی مناسب است در صورتی که بین آن دو همبستگی وجود داشته باشد، مدل اثرات ثابت مناسب به نظر می‌رسد. برای تعیین معنادار بودن مدل رگرسیون و پارامترهای حاصل از تخمین مدل رگرسیون، به ترتیب از آماره‌های F و T استفاده می‌شود. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها و استخراج نتایج پژوهش، از نرم‌افزارهای EXCEL و EVIEWS9 و SPSS24 استفاده می‌گردد.

۳-۶. روش نمونه‌گیری و جامعه آماری

جامعه آماری این پژوهش را شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی دوره زمانی ۱۳۸۸-۱۳۹۴ تشکیل می‌دهد. در تحقیق حاضر معیارهای زیر در نظر گرفته شده و در صورتی که یک شرکت کلیه معیارها را احراز کرده باشد به عنوان یکی از شرکت‌های نمونه انتخاب شده است.

- ۱) قبل از سال ۱۳۸۷ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته باشند؛
- ۲) سال مالی شرکت منتهی به تاریخ پایان اسفندماه هر سال باشد؛
- ۳) شرکت طی دوره مورد بررسی تغییر سال مالی نداده باشند؛
- ۴) شرکت‌های تحت بررسی جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری، هلدینگ، واسطه‌گری مالی و بیمه نباشند؛
- ۵) اطلاعات و داده‌های آن‌ها در دسترس باشد.

نکته حائز اهمیت این است که همه اطلاعات این جدول به ترتیب ذکر شده در نمونه‌گیری اعمال شده است

1. WWW.TSETMC.IR
2. WWW.CODAL.IR

جدول (۱) نحوه انتخاب نمونه‌ها

درصد	تعداد	شرح
۱۰۰	۹۳۹	تعداد شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران در سال ۱۳۹۵
		کسر می‌شود:
۴۵/۵۸۰	۴۲۸	شرکت‌های فرا بورس
۵/۶۴۴	۵۳	حذف نام شرکت از فهرست نرخ‌های بورس
۶/۶۰۳	۶۲	جزو شرکت‌های پذیرفته‌شده در صنعت‌های واسطه‌گری‌های مالی و پولی، بیمه و بازنشستگی، فعالیت‌های کمکی به نهادهای مالی واسطه، بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، سرمایه‌گذاری‌ها، صندوق سرمایه‌گذاری قابل معامله باشد
۲/۰۲۳	۱۹	بعد از سال ۱۳۸۷ در بورس پذیرفته‌شده‌اند.
۸/۷۳۳	۸۲	دوره مالی غیر از ۲۹ اسفند
۱۹/۷۰۲	۱۸۵	اطلاعات آن‌ها در دسترس نیست
۱۱/۷۱۵	۱۱۰	تعداد شرکت‌های نمونه

در این تحقیق، تعداد کل شرکت‌های پذیرفته‌شده تا پایان سال ۱۳۹۵ شامل ۹۳۹ شرکت بوده است؛ که از این تعداد ۴۲۸ شرکت در صنعت فرا بورس و تعداد ۵۳ شرکت نام آن‌ها حذف شده بود، در نهایت تعداد ۴۵۸ شرکت در بورس فعالیت داشتند که از این تعداد بعد از اعمال محدودیت‌های فوق، از بین ۴۵۸ شرکت موجود در جامعه آماری، تعداد ۱۱۰ شرکت مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

۴-۶. مدل آماری پژوهش

مدل آماری^{۱۲} نوعی فرمول‌بندی به صورت ریاضی، برای مشخص کردن رابطه بین یک یا چند متغیر اتفاقی با یک یا چند متغیر اتفاقی دیگر است. مدل به صورت آماری است چون متغیرها به صورت اتفاقی هستند و رابطه جبری ندارند. برای آزمون فرضیه تحقیق از مدل زیر استفاده می‌نماییم (بانوسنچز و همکاران، ۲۰۱۶).

$$CAR_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 NI_{it} + \alpha_2 GRI_{it} + \alpha_3 DIVERG_{it} + \alpha_4 MKBOOK_{it} + \alpha_5 LEV_{it} + \alpha_6 SIZE_{it} + \alpha_7 AGE_{it} + \alpha_8 BIG4_{it} + \alpha_9 LOSS_{it} + \varepsilon_{it}$$

CAR: آگاهی بخشی سود حسابداری؛

MKBOOK: نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری

GRI: پایداری افشا؛

AGE: سن شرکت؛

NI: نسبت سود خالص؛

LOSS: زیان بااهمیت.

۵-۶. متغیرهای پژوهش

متغیر شامل هر چیزی است که بتواند ارزش‌های گوناگون و متفاوت را بپذیرد. این ارزش‌ها می‌تواند در زمان‌های مختلف برای یک شخص یا یک چیز متفاوت باشد یا اینکه در یک زمان برای اشخاص یا چیزهای مختلف تفاوت داشته باشد. مثل امتیاز یک فرد در آزمون‌های مختلف یا امتیاز افراد مختلف در یک آزمون معین. متغیرهای این پژوهش به ۳ دسته زیر تقسیم می‌شود:

۱-۱-۶. متغیر وابسته

متغیر وابسته متغیری است که پژوهشگر به آن علاقه‌مند است و برعکس متغیر مستقل در اختیار محقق نیست و نمی‌تواند در آن تصرف یا دست‌کاری به عمل آورد. در تعریف آن باید گفت متغیری است که از متغیر مستقل تأثیر می‌پذیرد و بر اثر تغییرات آن تغییر می‌کند و هدف محقق تشریح یا پیش‌بینی تغییرپذیری در آن است. در این تحقیق متغیر وابسته ما عبارت است از:

آگاهی بخشی سود حسابداری: منظور از آگاهی بخشی سود، ویژگی از کیفیت سود است که قابلیت سودهای گزارش‌شده را در یاری‌رساندن به صاحبان سهام در فرایند ارزش‌گذاری شرکت بیان می‌کند. به بیان دیگر چنانچه سود اطلاعات مفیدی برای سرمایه‌گذاران فراهم کند تا به واسطه آن تصمیماتی در زمینه خرید و یا فروش سهام خود اتخاذ کنند، می‌توان این‌گونه استنباط کرد که سود از آگاهی بخشی بالایی برخوردار است و نتیجه آن را می‌توان در تغییرات قیمت سهام مشاهده کرد (کرمی و همکاران، ۱۳۹۵). در این پژوهش برای محاسبه آگاهی بخشی سود حسابداری از فرمول نرخ بازده سرمایه‌گذاری استفاده می‌نماییم (حسن‌پور و همکاران، ۱۳۹۶).

$$\text{نرخ بازده سرمایه‌گذاری} = \frac{\text{سود سهام نقدی پرداختی} + \left(\text{ارزش بازار سهام شرکت} - \text{ارزش بازار سهام شرکت} \right) \text{ در پایان سال جاری}}{\text{ارزش بازار سهام شرکت در پایان سال قبل}}$$

۲-۱-۶. متغیر مستقل

متغیر مستقل متغیری است که از طریق آن متغیر وابسته تبیین و پیش‌بینی می‌شود، این متغیر توسط پژوهشگر اندازه‌گیری، دست‌کاری یا انتخاب می‌شود تا تأثیر رابطه‌ای آن با متغیر دیگر اندازه‌گیری شود. در واقع متغیر مستقل به گونه‌ای مثبت یا منفی بر متغیر وابسته اثر می‌گذارد یعنی هرگونه افزایش یا کاهش در متغیر مستقل می‌تواند موجب افزایش یا کاهش در متغیر وابسته شود پس دلیل تغییر در متغیر وابسته را باید در متغیر مستقل جست‌وجو کرد. در یک تحقیق غیرآزمایشی متغیر مستقل به وسیله محقق دست‌کاری نمی‌شود ولی متغیری است که از پیش وجود دارد و فرض شده است که بر متغیر وابسته اثر دارد. در این تحقیق متغیر مستقل ما عبارت‌اند از:

پایداری افشا: گزارش پایداری افشاء روشی برای مدیریت ریسک شهرت شرکت است (میشلون^۱، ۲۰۱۱). همچنین پایداری افشاء می‌تواند به‌طور بالقوه باعث سودرسانی برای افراد درون‌سازمانی می‌گردد. برای اندازه‌گیری این متغیر از شاخص مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها استفاده می‌گردد.

– **مسئولیت اجتماعی:** مسئولیت اجتماعی، مجموعه وظایف و تعهداتی است که سازمان بایستی در جهت حفظ و مراقبت و کمک به جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کند، انجام دهد (امیدوار، ۱۳۸۴).

– مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها از چک‌لیست (پرسشنامه) موسسه حسابرسی دیولت (۲۰۱۳)، استفاده می‌گردد که وضعیت کلی شرکت را در قالب ۳۰ مقوله مورد ارزیابی قرار می‌دهد. در نهایت لگاریتم طبیعی گرفته می‌شود.

۳-۱-۶. متغیرهای کنترلی

متغیری است که تحت کنترل محقق نیست و قابلیت تعمیم‌پذیری یافته‌های پژوهش را کاهش می‌دهد. این متغیر نوعی ویژگی یا بعد زمانی دارد یعنی از زمانی که متغیر مستقل به جریان می‌افتد تا بر متغیر وابسته اثر کند و تا زمان این تأثیرگذاری ظاهر می‌شود. در این تحقیق متغیرهای کنترلی ما عبارت‌اند از:

نسبت سود خالص: نسبت سود خالص به ارزش بازار حقوق صاحبان سهام ابتدای دوره
اندازه شرکت: لگاریتم طبیعی مجموع دارایی‌های شرکت.

1. Michelin, 2011.

اهرم مالی: نسبت مجموع بدهی‌ها به مجموع دارایی‌ها

نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام: نسبت ارزش بازار حقوق صاحبان سهام به ارزش دفتری آن‌ها در پایان سال.

سن شرکت: لگاریتم طبیعی سال‌های فعالیت شرکت (از ابتدای تأسیس)

اندازه حسابرسی: متغیر ساختگی می‌باشد، اگر شرکت توسط سازمان حسابرسی، حسابرسی شود عدد یک و در غیر این صورت صفر می‌گذاریم.

زیان بااهمیت: یک متغیر ساختگی می‌باشد، اگر شرکت گزارش سود منفی بدهد عدد یک می‌گذاریم و در غیر این صورت در باقی حالات صفر می‌گذاریم.

۷. یافته‌های پژوهش

۷-۱. آمار توصیفی

آمار توصیفی شامل مجموعه روش‌هایی است که برای جمع‌آوری، خلاصه کردن، طبقه‌بندی و توصیف حقایق عددی به کار می‌رود. در واقع این آمار، داده‌ها و اطلاعات پژوهش را توصیف می‌کند و طرح یا الگوی کلی از داده‌ها برای استفاده سریع و بهتر از آن‌ها به دست می‌دهد. در یک جمع‌بندی با استفاده مناسب از آمار توصیفی می‌توان ویژگی‌های یک دسته از اطلاعات را بیان کرد. پارامترهای مرکزی و پراکندگی به همین منظور به کار می‌روند. کارکردهای این معیارها این است که می‌توان خصوصیات اصلی مجموعه‌ای از داده‌ها را به صورت یک عدد بیان کنند و بدین ترتیب افزون بر آن که به فهم بهتر نتایج یک آزمون کمک می‌کنند، مقایسه نتایج آن آزمون را با آزمون‌ها و مشاهدات دیگر نیز تسهیل می‌نماید. در این تحقیق داده‌های پرت از داده‌ها حذف شده‌اند، زیرا داده‌های پرت می‌تواند بر تحلیل‌های آماری اثرات نامطلوبی از قبیل افزایش واریانس خطا، کاهش توان آزمون، بر هم زدن توزیع نرمال داده‌ها و برآورد اریب پارامترها بگذارد و لازم است محقق پس از شناسایی آن‌ها در جهت حذف آن‌ها تصمیم‌گیری نماید. جدول (۲) خلاصه وضعیت آمار توصیفی را نشان می‌دهد.

جدول (۲) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

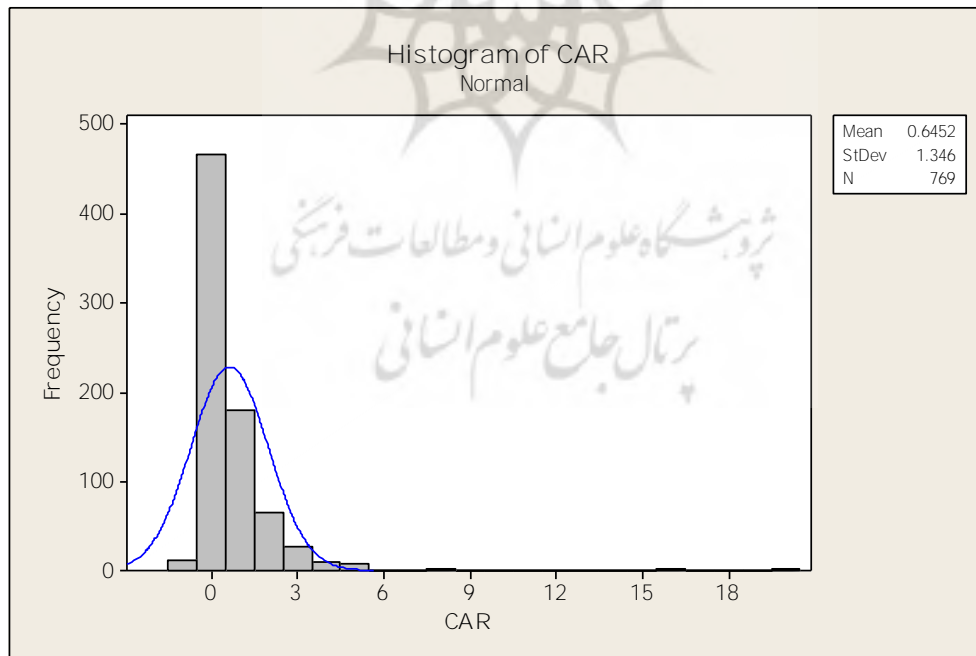
نسبت ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام	اندازه حسابرسی	مالکیت نهادی	پایداری افشا	آگاهی بخشی سود حسابداری	
۳/۹۲۷۶۳	۰/۲۸۹۹۸۷	۲/۵۸۶۸۴۱	۳/۸۸۱۱۸۱	۰/۶۴۵۲۴۲	میانگین
۱/۸۸۲۵۷۳	۰	۳/۱۲۱۹۲۴	۳/۹۳۱۸۲۶	۰/۲۷۱۳۲۵	میانه
۱۱۶۸/۸۷۵	۱	۴/۵۹۹۶۵۵	۴/۵۴۳۲۹۵	۱۹/۷۵۶۱	حداکثر
-۱۴۵/۱	۰	-۰/۹۱۶۲۹	۱/۷۹۱۷۵۹	-۰/۶۵۷۳	حداقل
۴۲/۸۹۲۱۲	۰/۴۵۴۰۵۱	۱/۷۹۲۱۰۱	۰/۳۸۵۰۶۶	۱/۳۴۵۸۴۸	انحراف معیار
۲۶/۰۸۷۵۵	۰/۹۲۵۶۶۵	-۰/۴۷۴۳۹	-۱/۱۴۵۸۳	۶/۴۵۳۸۷۷	چولگی
۷۰۹/۷۶۵۶	۱/۸۵۶۸۵۵	۱/۶۱۰۹۶۷	۵/۴۴۱۰۸۴	۷۶/۷۹۶۸۲	کشیدگی
۷۶۹	۷۶۹	۷۶۹	۷۶۹	۷۶۹	تعداد

ادامه جدول (۲) آمار توصیفی متغیرهای پژوهش

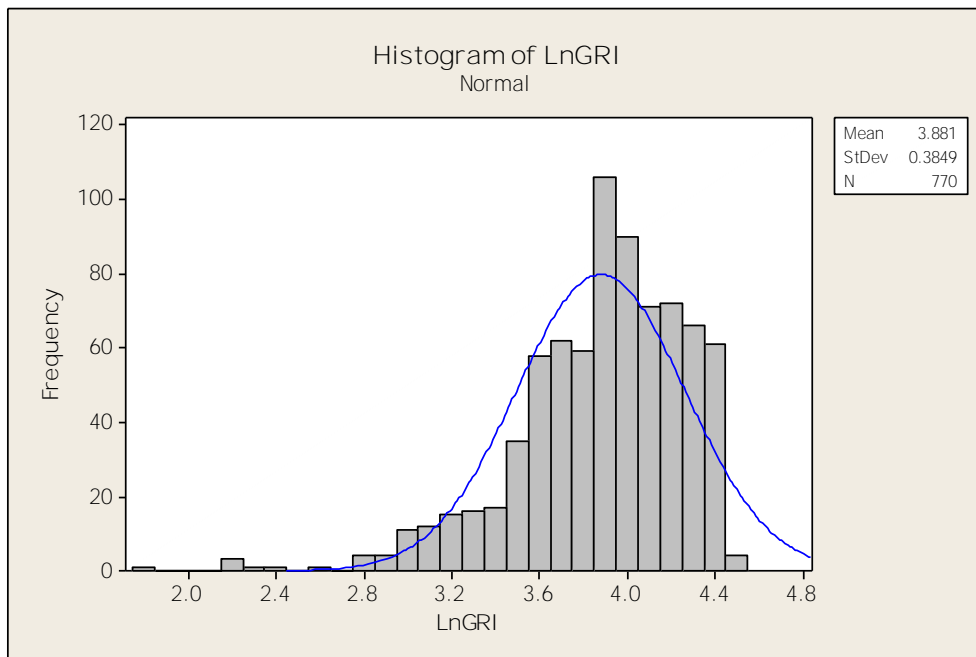
عمر شرکت	نسبت سود خالص	اهرم مالی	زیان بااهمیت	اندازه شرکت	
۳/۶۲۲۸۱۷	-۱/۷۳۳۱۳	۰/۶۱۴۰۴۱	۰/۱۴۵۶۴۴	۱۴/۰۲۷۸	میانگین
۳/۷۶۱۲	۰/۲۶۳۴۲	۰/۶۳۰۷۵۵	۰	۱۳/۸۵۵۴۵	میانه
۴/۱۴۳۱۳۵	۸۹/۰۰۳۱۸	۲/۱۲۴۳۱۶	۱	۱۸/۷۳۹۳۱	حداکثر
۲/۳۹۷۸۹۵	-۱۶۳۸/۱۹	۰/۰۶۷۳۸۵	۰	۹/۹۴۹۷۰۳	حداقل
۰/۳۶۷۵۹۴	۵۹/۱۸۷۹۵	۰/۲۴۷۰۲۷	۰/۳۵۲۹۷۸	۱/۵۲۵۰۶۵	انحراف معیار
-۱/۰۴۷۲۸	-۲۷/۵۳۳۵	۰/۵۷۹۸۶۸	۲/۰۰۹۱۱۵	۰/۴۴۸۵۳	چولگی
۳/۳۷۶۸۵۷	۷۶۱/۸۹۸۴	۵/۸۷۰۷	۵/۰۳۶۵۴۳	۳/۳۰۹۵۳۲	کشیدگی
۷۶۹	۷۶۹	۷۶۹	۷۶۹	۷۶۹	تعداد

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۱) بیانگر این است که برای متغیر آگاهی بخشی سود حسابداری میانگین $۰/۶۴۵۲۴۲$ و میانه $۰/۲۷۱۳۲۵$ و انحراف معیار $۱/۳۴۵۸۴۸$ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با $۶/۴۵۳۸۷۷$ و کشیدگی $۷۶/۷۹۶۸۲$ می‌باشد که بیانگر این است که متغیر آگاهی بخشی سود حسابداری دارای توزیع نرمال نمی‌باشد.

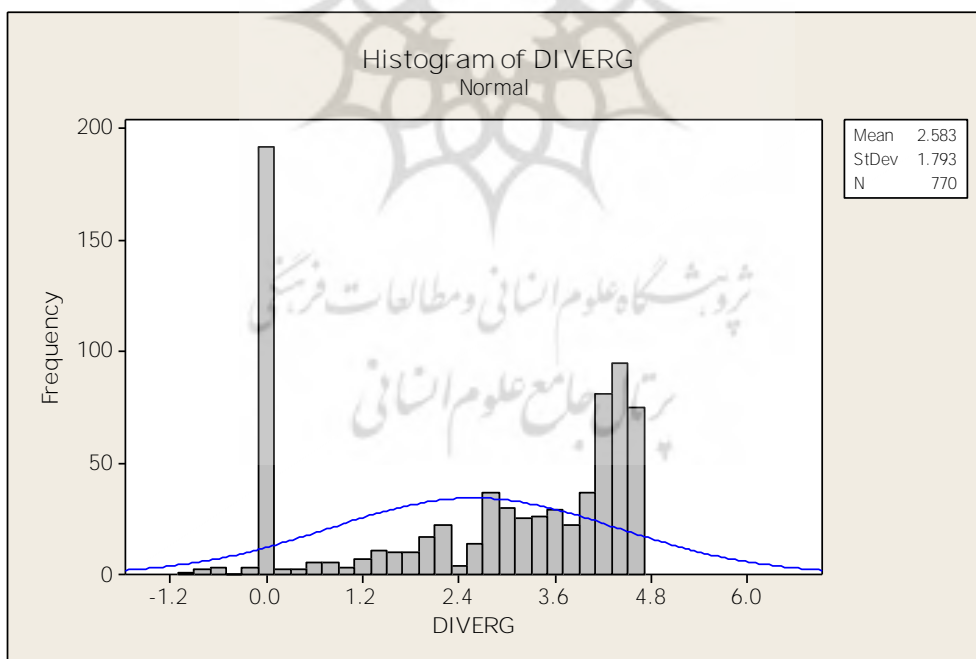
نمودار (۱) هیستوگرام متغیر آگاهی بخشی سود حسابداری

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۲) بیانگر این است که برای متغیر پایداری افشا میانگین $۳/۸۸۱۱۸۱$ و میانه $۳/۹۳۱۸۲۶$ و انحراف معیار $۰/۳۸۵۰۶۶$ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با $-۱/۱۴۵۸۳$ و کشیدگی $۵/۴۴۱۰۸۴$ می‌باشد که بیانگر این است که متغیر پایداری افشا دارای توزیع نرمال نمی‌باشد.

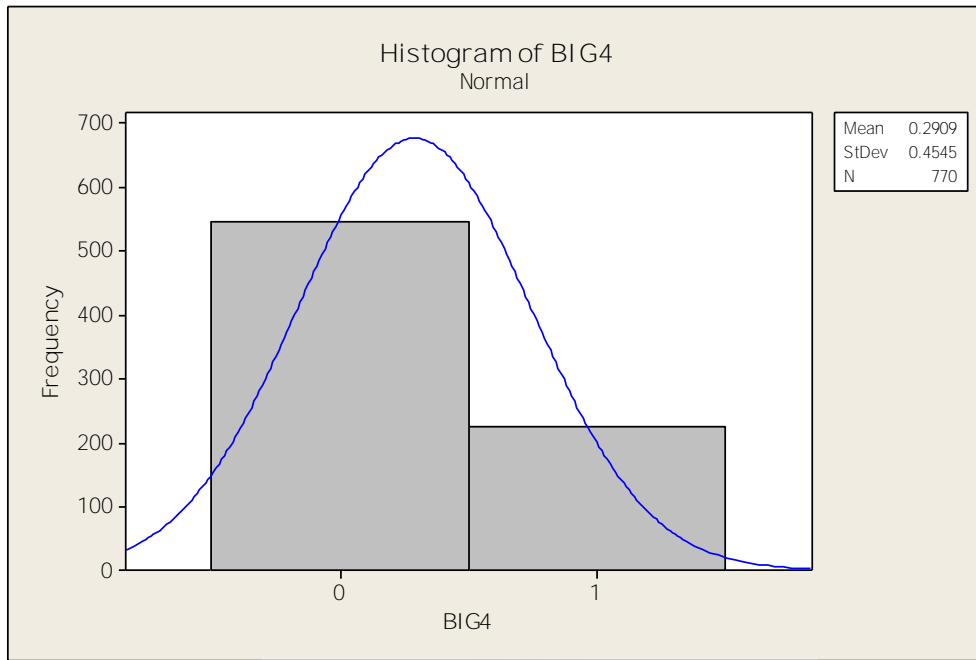
نمودار (۲) هیستوگرام متغیر پایداری افشا

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۳) بیانگر این است که برای متغیر مالکیت نهادی میانگین برابر با ۲/۵۸۶۸۴۱ و میانه ۳/۱۲۱۹۲۴ و انحراف معیار ۱/۷۹۲۱۰۱ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با ۰/۴۷۴۳۹- و کشیدگی ۱/۶۱۰۹۶۷ می‌باشد که بیانگر این است که متغیر اندازه شرکت دارای توزیع نرمال نمی‌باشد.

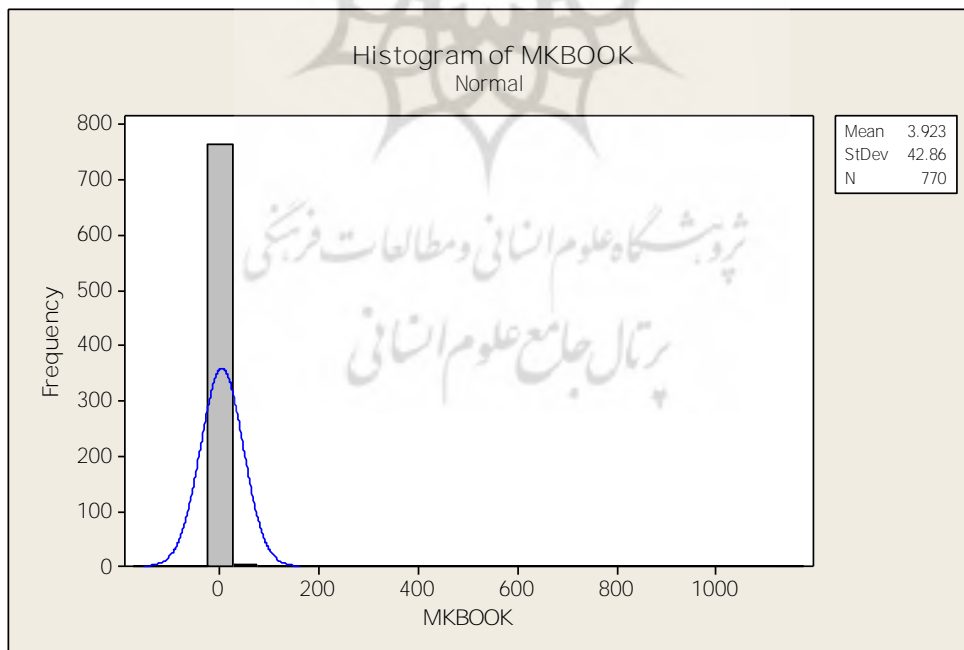
نمودار (۳) هیستوگرام متغیر مالکیت نهادی

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۴) بیانگر این است که برای متغیر اندازه حسابرسی میانگین برابر با ۰/۲۸۹۹۸۷ و میانه صفر و انحراف معیار ۰/۴۵۴۰۵۱ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با ۰/۹۲۵۶۶۵ و کشیدگی ۱/۸۵۶۸۵۵ می‌باشد که بیانگر این است که متغیر اندازه حسابرسی دارای توزیع نرمال نمی‌باشد.

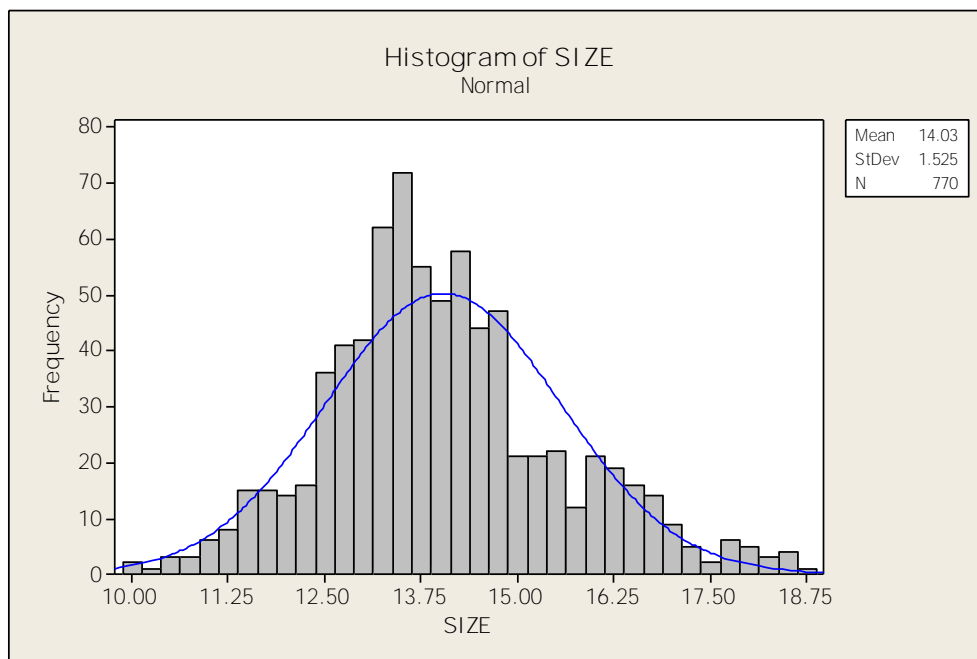
نمودار (۴) هیستوگرام متغیر اندازه حسابرسی

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۵) بیانگر این است که برای متغیر نسبت ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهامداران میانگین $3/92763$ و میانه $1/882573$ و انحراف معیار $42/89212$ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با $26/08755$ و کشیدگی $709/7656$ می باشد که بیانگر این است که متغیر نسبت ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام دارای توزیع نرمال نمی باشد.

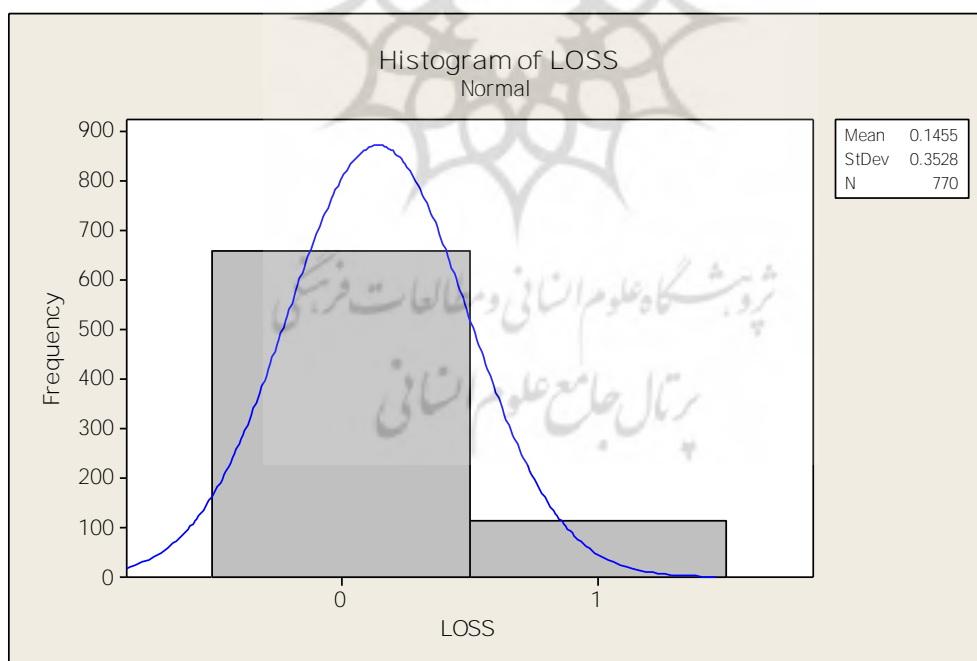
نمودار (۵) هیستوگرام متغیر نسبت ارزش بازار به دفتری حقوق صاحبان سهام

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۶) بیانگر این است که برای متغیر اندازه شرکت دارای میانگین $14/0278$ و میانه $13/85545$ و انحراف معیار $1/525065$ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با $0/44853$ و کشیدگی $3/309532$ می باشد که بیانگر این است که متغیر اندازه شرکت دارای توزیع نرمال نمی باشد.

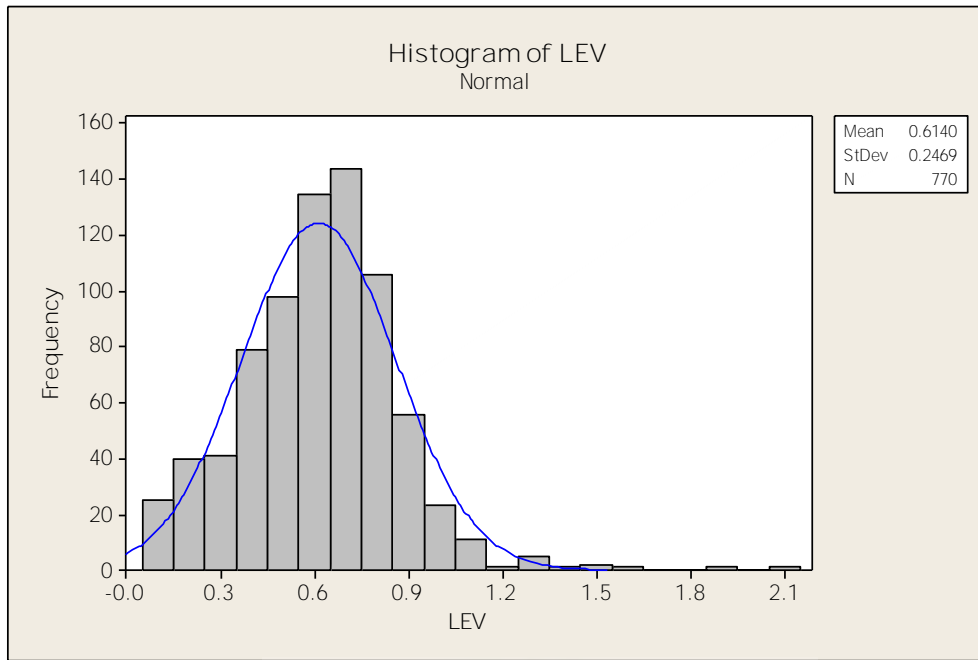
نمودار (۶) هیستوگرام متغیر اندازه شرکت

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۷) بیانگر این است که برای متغیر زیان بااهمیت میانگین $0/145644$ و میانه صفر و انحراف معیار $0/352978$ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با $2/009115$ و کشیدگی $5/036543$ می باشد که بیانگر این است که متغیر زیان بااهمیت دارای توزیع نرمال نمی باشد.

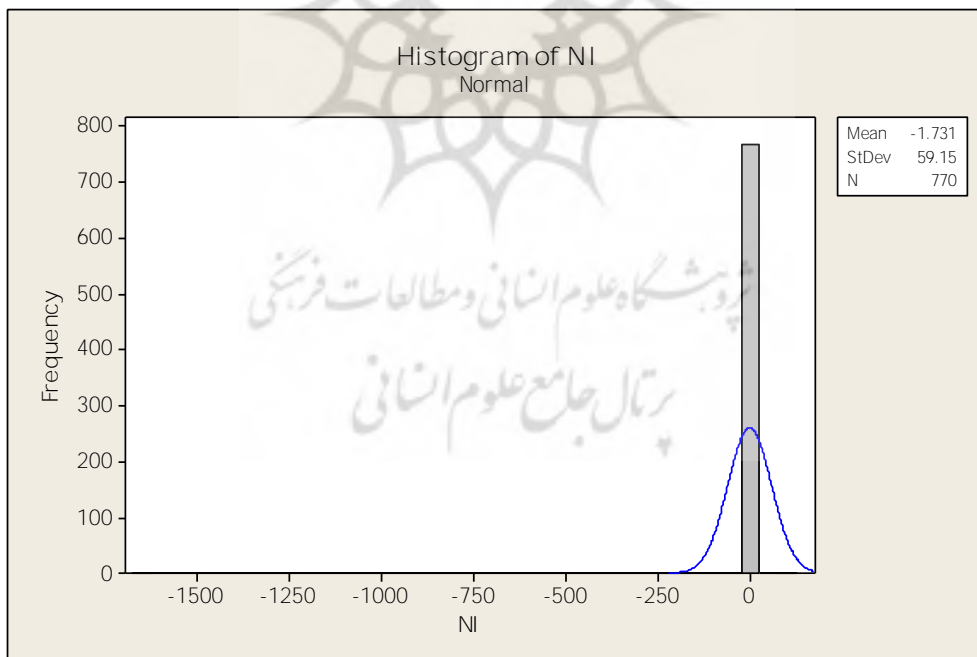
نمودار (۷) هیستوگرام متغیر زیان بااهمیت

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۸) بیانگر این است که برای متغیر اهرم مالی میانگین $0/614041$ و میانه $0/630755$ و انحراف معیار $0/247027$ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با $0/579868$ و کشیدگی $5/8707$ می باشد که بیانگر این است که متغیر اهرم مالی دارای توزیع نرمال نمی باشد.

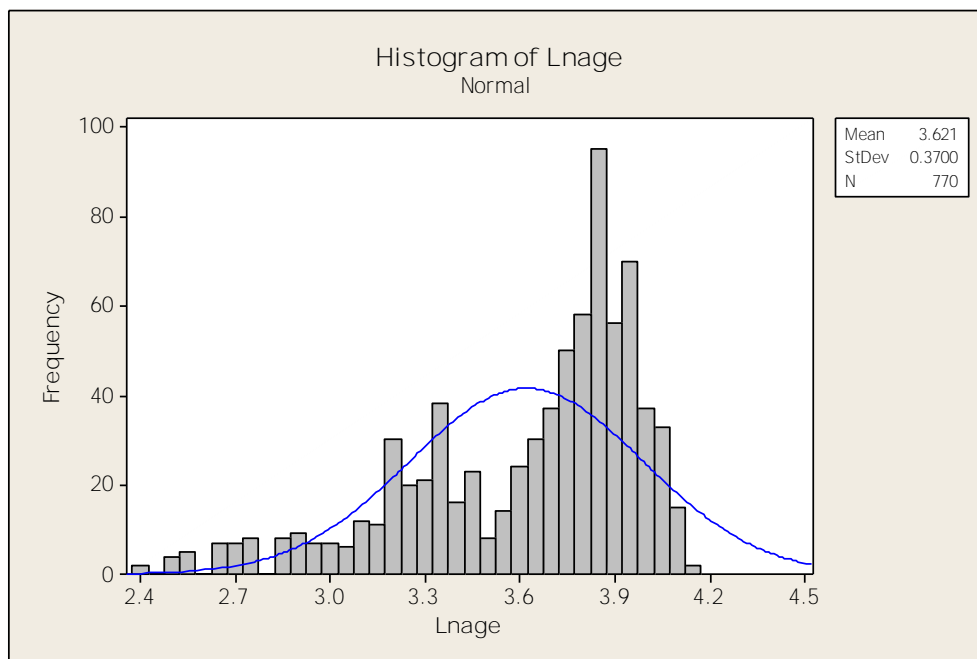
نمودار (۸) هیستوگرام متغیر اهرم مالی

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۹) بیانگر این است که برای متغیر نسبت سود خالص میانگین برابر با $1/73313$ و میانه $0/26342$ و انحراف معیار $59/18795$ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با $27/5335$ و کشیدگی $761/8984$ می باشد که بیانگر این است که متغیر نسبت سود خالص دارای توزیع نرمال نمی باشد.

نمودار (۹) هیستوگرام متغیر نسبت سود خالص

نتایج حاصل از جدول (۲) و نمودار (۱۰) بیانگر این است که برای متغیر عمر شرکت میانگین برابر با $3/622817$ و میانه $3/7612$ و انحراف معیار $0/367594$ و چولگی و کشیدگی به ترتیب برابر با $1/04728$ و کشیدگی $3/376857$ می باشد که بیانگر این است که متغیر عمر شرکت دارای توزیع نرمال نمی باشد.

نمودار (۱۰) هیستوگرام متغیر عمر شرکت

۲-۷. آزمون نرمال بودن متغیر وابسته

توزیع غیر نرمال متغیر وابسته منجر به تخطی از مفروضات رگرسیون برای تخمین پارامترها می‌شود، لذا لازم است نرمال بودن توزیع متغیر وابسته تحقیق مورد آزمون قرار گیرد. در این مطالعه این موضوع از طریق آماره جارقو برا^{۱۴} بررسی می‌شود. فرض صفر و فرض مقابل در این آزمون به صورت زیر می‌باشد:

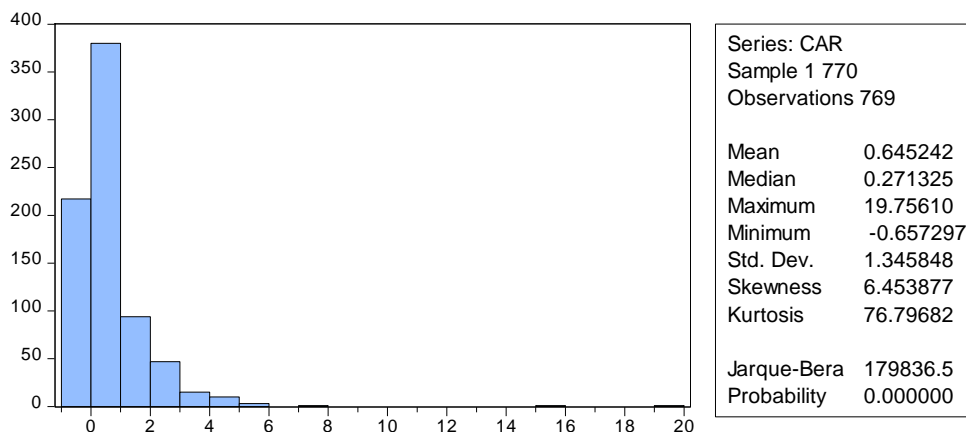
$$\begin{cases} H_0 : Z = N(1,0) \\ H_1 : Z \neq N(1,0) \end{cases}$$

اگر سطح اهمیت آماره این آزمون بیشتر از ۰/۰۵ باشد (PROB>0/05) فرضیه H_0 مبنی بر نرمال بودن توزیع متغیر پذیرفته می‌شود. نتایج آزمون جارقو برا؛ برای متغیر وابسته در جدول (۳) و نمودار (۱۱) ارائه شده است.

جدول (۳) آزمون جارقو برا

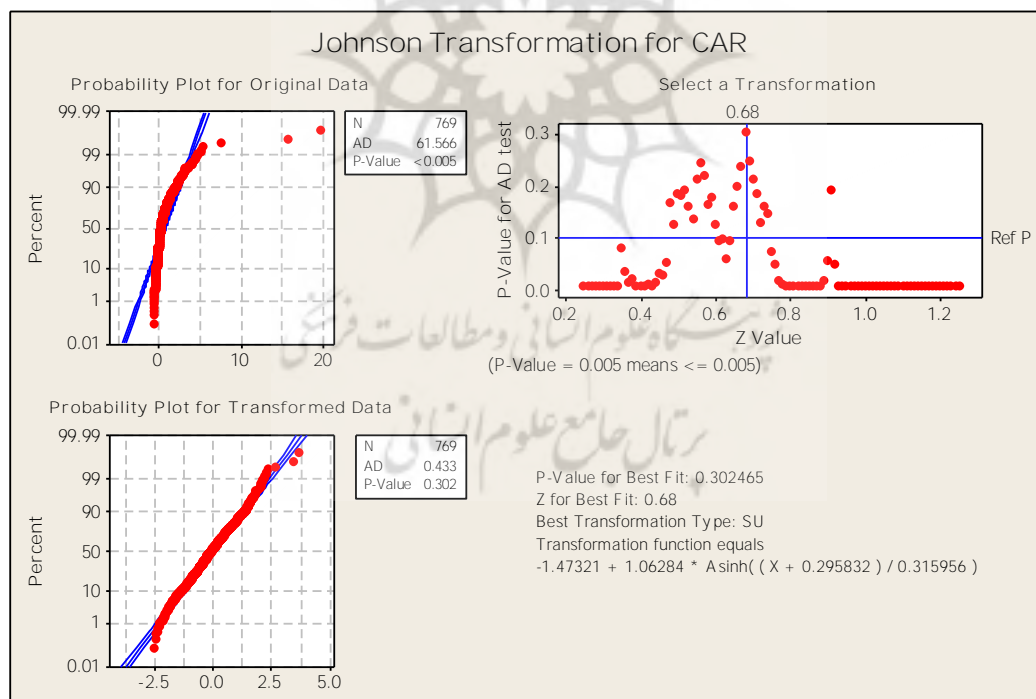
متغیر	آزمون	آماره آزمون	سطح اهمیت
آگاهی بخشی سود حسابداری	آزمون جارقو برا	۱۷۹۸۳۶/۵	۰/۰۰۰۰

1. JARQUE - BERA

نمودار (۱۱) آزمون جارجیو برا برای متغیر آگاهی بخشی سود حسابداری

از آنجا که سطح اهمیت آزمون جارجیو برا برای متغیر آگاهی بخشی سود حسابداری کمتر از ۵٪ می‌باشد، لذا متغیر وابسته تحقیق (آگاهی بخشی سود حسابداری) نرمال نمی‌باشد. لذا در این تحقیق جهت نرمال‌سازی از تابع تبدیلات جانسون^{۱۵} در این تحقیق استفاده کردیم. الگوریتم تبدیل جانسون به این صورت است که ابتدا پارامترهای مورد نیاز توابع را تخمین می‌زنند سپس همه متغیرهای غیر نرمال را به هر سه تابع تبدیل از سه خانواده توابع توزیع حد دار (SB)؛ توزیع Long Normal؛ توزیع بدون حد (SU) موجود در سیستم جانسون تبدیل می‌کند. سپس آزمون فرض اندرسون دارلینک را برای هر سه متغیر تبدیل یافته انجام می‌دهد و هر کدام از آزمون فرض‌ها که بیشترین (P-Value) را داشته باشد به‌عنوان بهترین تبدیل استفاده می‌کند. نتایج حاصل از تبدیلات جانسون برای متغیر وابسته به شرح نمودار (۱۲) می‌باشد.

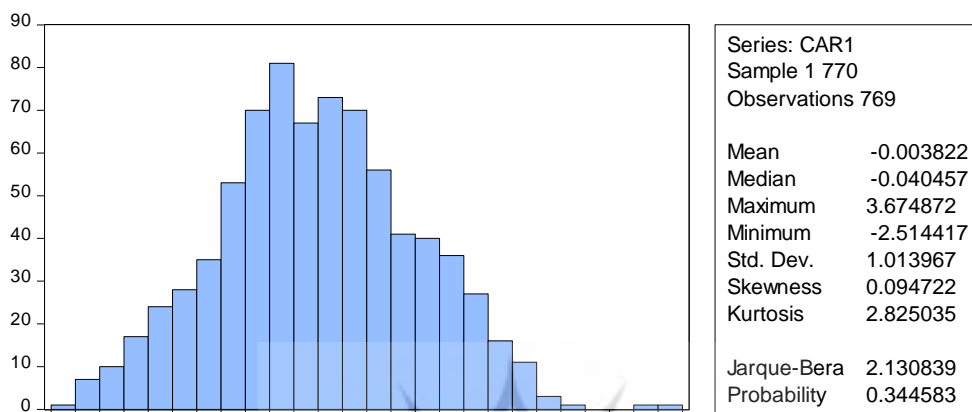

نمودار (۱۲) تبدیلات جانسون برای متغیر آگاهی بخشی سود حسابداری

نتایج حاصل از تبدیلات جانسون طبق نمودار (۹) نشان می‌دهند، متغیر وابسته ما با استفاده از تبدیلات جانسون نرمال شده است. نتایج حاصل از آزمون جارکیو بر طبق جدول (۴) و نمودار (۱۳) حاصل از آزمون جارکیو برا بعد از فرایند نرمال‌سازی نیز این مطلب مهم که متغیر وابسته ما نرمال می‌باشند؛ را تأیید می‌کند.

جدول (۴) آزمون جارکیو برا بعد از فرایند نرمال‌سازی

متغیر	آزمون	آماره آزمون	سطح اهمیت
آگاهی بخشی سود حسابداری	آزمون جارکیو برا	۲/۱۳۰۸۳۹	۰/۳۴۴۵۸۳

نمودار (۱۳) آزمون جارکیو برا برای متغیر وابسته بعد از فرایند نرمال‌سازی

۳-۷. بررسی ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

شدت وابستگی دو متغیر به یکدیگر را همبستگی تعریف می‌کنیم. به‌طور کلی ضرایب همبستگی بین ۱- تا ۱ تغییر می‌کنند و رابطه بین دو متغیر می‌تواند مثبت یا منفی باشد. ضریب همبستگی یک رابطه متقارن می‌باشد، هر چه ضریب همبستگی به یک نزدیک‌تر باشد میزان وابستگی دو متغیر بیشتر است، این وابستگی به معنای رابطه علت و معلولی نیست و ضریب همبستگی حرفی از اینکه کدام علت و کدام معلول است به میان نمی‌آورد. با انجام آزمون همبستگی به بررسی ارتباط ابتدایی بین متغیرها می‌پردازیم و با توجه به نتایج می‌توان گفت بین متغیرها ارتباط وجود دارد و می‌توان به بررسی دقیق‌تر این روابط پرداخت.

جدول (۵) ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

عمر شرکت	نسبت سود خالص	اهرم مالی	زیان بااهمیت	اندازه شرکت	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	اندازه حسابرسی	پایداری افشا	آگاهی بخشی سود حسابداری		
								۱/۰۰۰	ضریب همبستگی	آگاهی بخشی سود حسابداری
								-	سطح احتمال	
							۱/۰۰۰	۰/۰۱۷	ضریب همبستگی	پایداری افشا
								۰/۶۳۶	سطح احتمال	
						۱/۰۰۰	۰/۰۴۲	۰/۰۲۱	ضریب همبستگی	اندازه حسابرسی
							۰/۲۴۲	۰/۰۵۶۷	سطح احتمال	

ادامه جدول (۵) ضرایب همبستگی متغیرهای پژوهش

عمر شرکت	نسبت سود خالص	اهرم مالی	زیان بااهمیت	اندازه شرکت	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری	اندازه حسابرسی	پایداری افشا	آگاهی بخشی سود حسابداری		
					۱/۰۰۰	-۰/۰۲۸	-۰/۰۳۱	۰/۰۰۱	ضریب همبستگی	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری
					-	۰/۴۴۳	۰/۳۹۱	۰/۹۸۵	سطح احتمال	
				۱/۰۰۰	-۰/۰۱۵	۰/۲۶۲	-۰/۰۴۴	۰/۰۱۲	ضریب همبستگی	اندازه شرکت
				-	۰/۶۸۳	۰/۰۰۰	۰/۲۲۳	۰/۷۴۶	سطح احتمال	
			۱/۰۰۰	-۰/۰۹۷	۰/۰۷۷	-۰/۰۰۴	۰/۰۳۹	-۰/۱۶۸	ضریب همبستگی	زیان بااهمیت
			-	۰/۰۰۷	۰/۰۳۳	۰/۹۱۴	۰/۲۸۰	۰/۰۰۰	سطح احتمال	
		۱/۰۰۰	۰/۳۸۲	۰/۰۱۷	۰/۰۵۳	۰/۰۹۵	۰/۰۷۱	-۰/۱۲۷	ضریب همبستگی	اهرم مالی
		-	۰/۰۰۰	۰/۶۴۱	۰/۱۴۱	۰/۰۰۹	۰/۰۴۸	۰/۰۰۰	سطح احتمال	
	۱/۰۰۰	-۰/۰۵۳	-۰/۰۸۴	۰/۰۰۰	-۰/۰۹۸۷	۰/۰۲۵	۰/۰۲۵	۰/۰۱۷	ضریب همبستگی	نسبت سود خالص
	-	۰/۱۴۱	۰/۰۲۰	۰/۹۹۳	۰/۰۰۰	۰/۴۸۱	۰/۴۹۷	۰/۶۴۳	سطح احتمال	
۱/۰۰۰	-۰/۰۱۷	-۰/۰۱۹	۰/۰۰۶	۰/۰۱۷	۰/۰۲۳	۰/۱۷۶	-۰/۰۸۶	۰/۰۰۷	ضریب همبستگی	عمر شرکت
-	۰/۶۳۲	۰/۶۰۳	۰/۸۷۵	۰/۶۳۸	۰/۵۱۶	۰/۰۰۰	۰/۰۱۷	۰/۸۴۱	سطح احتمال	

۴-۷. آزمون مانایی

مانایی یا نا مانایی یک سری زمانی می‌تواند تأثیر جدی بر رفتار و خواص آن داشته باشد. اگر متغیرهای مورد استفاده در برآورد مدل، نا مانا باشند درعین حالی که ممکن است هیچ رابطه منطقی بین متغیرهای مستقل و وابسته وجود نداشته باشد ضریب تعیین به دست آمده آن می‌تواند بسیار بالا باشد و باعث شود تا محقق استنباط‌های نادرستی در مورد میزان ارتباط بین متغیرها انجام دهد بنابراین استفاده از داده‌های نا مانا می‌تواند منجر به رگرسیون‌های کاذب شود. آزمون مانایی عمدتاً به منظور جلوگیری از رگرسیون‌های کاذب انجام می‌گیرد. برای جلوگیری از رگرسیون کاذب بایستی متغیرها مانا باشند. در غیر این صورت بایستی از تفاضل متغیرها که معمولاً مانا هستند، استفاده نمود.

لازم است که قبل از تخمین مدل، مانایی متغیرهای آن مورد بررسی قرار بگیرد. یک متغیر، وقتی ماناست که میانگین، واریانس و کوواریانس آن در طول زمان ثابت باقی بماند. به طور کلی اگر مبدأ زمانی یک متغیر، تغییر کند و میانگین و واریانس و کوواریانس تغییری نکنند، در آن صورت متغیر مانا است و در غیر این صورت متغیر، نا مانا خواهد بود. فرضیه‌های مربوط به مانایی متغیرها به صورت زیر می‌باشد:

$$\begin{cases} H_0: \text{متغیر نا مانا است} \\ H_1: \text{متغیر ماناست} \end{cases}$$

مانایی متغیرها در سه حالت در سطح، روی تفاضل اول و روی تفاضل دوم می‌تواند بررسی شود. متغیرهایی که احتمال حاصل از آزمون آن‌ها در سطح کمتر از ۵٪ می‌باشد فرضیه صفر در مورد آن رد شده و آن متغیر در سطح ماناست در صورتی که بیشتر از ۵٪ باشد، نا مانا است. نتایج آزمون مانایی در جدول (۶) درج گردیده است. بر اساس آزمون ایم و پسران و شین چون مقدار P-Value کمتر از ۵٪ بوده است، همه متغیرهای مستقل، وابسته و کنترلی در سطح پایا^{۱۶} بوده‌اند پایایی بدین

1. Stationarity

معنی است که میانگین و واریانس متغیرهای پژوهش در طول زمان و کوواریانس متغیرها بین سال‌های مختلف ثابت بوده است.

جدول (۶) آزمون مانایی

نتایج	Im, Pesaran and Shin		متغیرها
	احتمال	آماره	
مانا	۰/۰۰۰۰	-۹/۰۲۷۰۵	آگاهی بخشی سود حسابداری
مانا	۰/۰۰۰۰	-۸/۹۰۳۹۷	پایداری افشا
مانا	۰/۰۰۰۰	-۷/۶۱۵۶۰	مالکیت نهادی
مانا	۰/۰۰۰۰	-۹/۰۱۲۸۲	اندازه حسابرسی
مانا	۰/۰۰۰۰	-۳۰/۴۸۱۲	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری
مانا	۰/۰۰۰۰	-۶/۳۵۰۶۳	اندازه شرکت
مانا	۰/۰۰۰۰	-۱۴/۴۳۲۵	زبان بااهمیت
مانا	۰/۰۰۰۰	-۱۰/۳۴۴۶	اهرم مالی
مانا	۰/۰۰۰۰	-۳۰/۵۸۳۵	نسبت سود خالص
مانا	۰/۰۰۰۰	-۶/۶۵۳۵۹	عمر شرکت

۷-۵. عدم وجود خودهمبستگی

یکی از مفروضاتی که در رگرسیون مدنظر قرار می‌گیرد، استقلال خطاها (تفاوت بین مقادیر واقعی و مقادیر پیش‌بینی شده توسط معادله رگرسیون) از یکدیگر است. در صورتی که فرضیه استقلال خطاها رد شود و خطاها با یکدیگر همبستگی داشته باشند امکان استفاده از رگرسیون وجود ندارد. به‌منظور بررسی استقلال مشاهدات (استقلال مقادیر باقی‌مانده یا خطاها) از یکدیگر از آزمون دوربین-واتسون استفاده می‌شود.

آماره دوربین واتسون یک آماره آزمون می‌باشد که برای بررسی وجود خودهمبستگی رابطه بین مقادیر که با تأخیر زمانی مشخص از یکدیگر جدا شده‌اند، بین باقیمانده‌ها در تحلیل رگرسیون استفاده می‌گردد. مقدار این آماره همواره بین ۰ تا ۴ قرار می‌گیرد. در تحلیل رگرسیون بخصوص زمانی که متغیرها در طول یک فاصله زمانی مورد مطالعه قرار می‌گیرند ممکن است تغییر داده‌ها در طول زمان از الگوی خاصی پیروی کند برای تشخیص این الگو از آزمون دوربین واتسون استفاده می‌شود.

مفهوم مستقل بودن به این معنی است که نتیجه یک مشاهده تأثیری بر نتیجه مشاهدات دیگر نداشته باشد. در رگرسیون، بیشتر در مواقعی که رفتار متغیر وابسته در یک بازه زمانی مورد مطالعه قرار می‌گیرد ممکن است با مشکل مستقل نبودن خطاها برخورد کنیم به این نوع ارتباط در داده‌ها خودهمبستگی می‌گویند. در صورت وجود خودهمبستگی در خطاها نمی‌توان از رگرسیون خطی استفاده کرد.

ارتباط بین پایداری افشا و آگاهی بخشی سود

آماره دوربین واتسون بین ۰ تا ۴ می‌باشد. اگر بین باقیمانده‌ها همبستگی متوالی وجود نداشته باشد، مقدار این آماره باید به ۲ نزدیک باشد. اگر به صفر نزدیک باشد نشان‌دهنده همبستگی مثبت و اگر به ۴ نزدیک باشد نشان‌دهنده همبستگی منفی می‌باشد. در مجموع اگر این آماره بین ۱/۵ تا ۲/۵ باشد جای نگرانی نیست.

جدول (۷) نتایج حاصل از آزمون عدم وجود خودهمبستگی جزء خطا

مدل پژوهش	نوع آماره	مقدار آماره	تفسیر
	دوربین واتسون	۲/۴۰۳۶۰۵	خودهمبستگی وجود ندارد

۴-۷ آزمون F لیمر و آزمون هاسمن

با توجه به دلایل مطروحه در فصل سوم داده‌های این پژوهش از نوع تلفیقی می‌باشد؛ اما قبل از تخمین مدل‌ها لازم است که روش تخمین (تلفیقی یا تابلویی) مشخص گردد. برای این منظور از آزمون F لیمر استفاده شده است. برای مشاهداتی که احتمال آزمون آن‌ها بیشتر از ۰.۵٪ باشد یا به عبارتی دیگر آماره آزمون آن‌ها کمتر از آماره جدول باشد، از روش تلفیقی استفاده می‌شود و برای مشاهداتی که احتمال آزمون آن‌ها کمتر از ۰.۵٪ است، برای تخمین مدل از روش تابلویی استفاده می‌شود. روش تابلویی خود با استفاده از دو مدل اثرات تصادفی و اثرات ثابت می‌تواند انجام گیرد. برای تعیین اینکه از کدام مدل استفاده شود از آزمون هاسمن استفاده گردیده است. مشاهداتی که احتمال آزمون آن‌ها کمتر از ۰.۵٪ است از مدل اثرات ثابت و مشاهداتی که احتمال آزمون آن‌ها بیشتر از ۰.۵٪ است از مدل اثرات تصادفی برای تخمین مدل استفاده شده است. همان‌طور که در جدول (۸) منعکس گردیده، احتمال F لیمر مدل پژوهش کمتر از ۰.۵٪ می‌باشد لذا برای تخمین مدل از روش تابلویی استفاده می‌شود؛ و با توجه به اینکه احتمال آزمون هاسمن مدل پژوهش کمتر از ۰.۵٪ می‌باشد از روش اثرات ثابت برای تخمین این مدل استفاده شده است.

جدول (۸) نتایج حاصل از آزمون F لیمر و آزمون هاسمن

آزمون	آماره	احتمال	نتیجه
F لیمر	۰/۴۳۹۹۶۹	۱/۰۰۰۰	روش تلفیقی
هاسمن	۱۴/۶۹۲۶۹۷	۰/۰۹۹۷	اثرات تصادفی

۶-۷ نتایج آزمون فرضیه پژوهش

هدف از آزمون فرضیه تحقیق بررسی بین پایداری افشا و آگاهی بخشی سود حسابداری می‌باشد و فرضیه آماری آن به صورت زیر تعریف می‌شود:

H_0 : پایداری افشا بر آگاهی بخشی سود حسابداری تأثیرگذار نیست.

H_1 : پایداری افشا بر آگاهی بخشی سود حسابداری تأثیرگذار است.

$$CAR_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 NI_{it} + \alpha_2 GRI_{it} + \alpha_3 DIVERG_{it} + \alpha_4 MKBOOK_{it} + \alpha_5 LEV_{it} + \alpha_6 SIZE_{it} + \alpha_7 AGE_{it} + \alpha_8 BIG4_{it} + \alpha_9 LOSS_{it} + \varepsilon_{it}$$

این فرضیه با استفاده از مدل (۱) به صورت روش تلفیقی و روش اثرات تصادفی برآورد می‌شود و در صورتی که ضریب

α_2 در سطح اطمینان ۰.۹۵٪ معنی‌دار باشد مورد تأیید قرار خواهد گرفت.

جدول (۹) نتایج تخمین مدل اول پژوهش

متغیر وابسته: آگاهی بخشی سود حسابداری					
تعداد مشاهدات: ۷۶۹ سال - شرکت					
نتیجه	احتمال	آماره t	خطای استاندارد	ضریب برآوردی	متغیر
بی معنی	۰/۸۶۱	-۰/۱۷۵۱۶۹	۰/۶۸۶۸۷۱	-۰/۱۲۰۳۱۹	C
بی معنی	۰/۴۱۱۸	۰/۸۲۱۱۹	۰/۰۹۸۳۶۴	۰/۰۸۰۷۷۶	پایداری افشا
بی معنی	۰/۲۷۸	-۱/۰۸۵۶۵۱	۰/۰۲۱۳۰۶	-۰/۰۲۳۱۳۱	مالکیت نهادی
بی معنی	۰/۴۳۸۱	۰/۷۷۵۸۳۴	۰/۰۸۷۸۳۵	۰/۰۶۸۱۴۵	اندازه حسابرسی
مستقیم	۰/۰۰۴	۲/۸۸۸۲۸۲	۰/۰۰۵۵۳۱	۰/۰۱۵۹۷۶	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری
بی معنی	۰/۸۸۶۳	۰/۱۴۳۰۲۲	۰/۰۲۵۷۹۷	۰/۰۰۳۶۸۹	اندازه شرکت
معکوس	۰/۰۰۱	-۳/۲۹۰۱۳۳	۰/۱۱۶۰۷۷	-۰/۳۸۱۹۱	زیان بااهمیت
معکوس	۰/۰۳۱۵	-۲/۱۵۵۲۷۹	۰/۱۶۷۱۸۵	-۰/۳۶۰۳۳	اهرم مالی
مستقیم	۰/۰۰۴۵	۲/۸۴۷۸۳	۰/۰۰۴۰۰۹	۰/۰۱۱۴۱۶	نسبت سود خالص
بی معنی	۰/۹۴۶۹	۰/۰۶۶۶۸۴	۰/۱۰۴۴۲۶	۰/۰۰۶۹۶۴	عمر شرکت
		۰/۰۴۷۰۹۵			ضریب تعیین
		۰/۰۳۵۷۹۶			ضریب تعیین تعدیل شده
		۲/۴۰۳۶۰۵			دوربین واتسون
		۴/۱۶۷۹۸			آماره F
		۰/۰۰۰۰۲۹			سطح معنی داری

۸. نتیجه گیری و پیشنهادها

هدف اصلی این پژوهش بررسی ارتباط بین پایداری افشا و آگاهی بخشی سود در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی دوره زمانی ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۴ با انتخاب ۱۱۰ شرکت به‌عنوان نمونه آماری است؛ که برای جمع‌آوری مبانی نظری پژوهش از روش کتابخانه‌ای و برای جمع‌آوری اطلاعات آماری از صورت‌های مالی و یادداشت‌های همراه آن استفاده شده است. روش تجزیه و تحلیل در این پژوهش پانل بوده و جهت تجزیه و تحلیل از نرم‌افزار EVIEWS9 استفاده شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل اطلاعات بر اساس جدول (۹) بیانگر این است که در بررسی معنی دار بودن کل مدل با توجه به اینکه مقدار احتمال آماره F از ۰/۰۵ کوچک‌تر می‌باشد (۰/۰۰۰۰۲۹) با اطمینان ۹۵٪ معنی دار بودن کل مدل تأیید می‌شود. ضریب تعیین مدل نیز گویای آن است که ۳/۵۷ درصد از آگاهی بخشی سود حسابداری توسط متغیرهای وارد شده در مدل تبیین می‌گردد. همچنین از آنجاکه دوربین واتسون در محدوده (۱/۵-۲/۵) قرار دارد بنابراین با مشکل هم خطی مواجه نیستیم. در بررسی معنی داری ضرایب با توجه نتایج ارائه شده در جدول (۹) از آنجایی که سطح احتمال برای متغیر پایداری افشا بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد (۰/۴۱۱۸)، در نتیجه وجود رابطه معنی داری بین پایداری افشا و آگاهی بخشی سود حسابداری در سطح اطمینان ۹۵ درصد مورد تأیید قرار نمی‌گیرد. نتایج این پژوهش با پژوهش بانو سنچز و همکاران (۲۰۱۶) مغایرت دارد، بانو سنچز و همکاران (۲۰۱۶) در تحقیق خود به بررسی تأثیر پایداری افشا بر آگاهی بخشی سود و حق رأی سهامداران غالب پرداختند. نتایج این تحقیق نشان داد که ارتباطات از طریق گزارش مسئولیت‌پذیری اجتماعی، اطلاعات اضافی را برای شرکت‌کنندگان بازار به‌منظور ارزیابی آگاهی بخشی سود فراهم می‌کند.

علاوه بر این نشان داد که رابطه مثبت بین گزارش پایداری افشا و آگاهی بخشی سود با افزایش حق رأی مالکان غالب تشدید می‌شود.

منابع و مأخذ

- ۱) امیدوار، علیرضا، (۱۳۸۴)، سیاست‌گذاری حکومت در ترویج مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در ایران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، رشته سیاست‌گذاری عمومی.
- ۲) بدایعی، حمید، بزاز زاده، حمیدرضا، (۱۳۸۶)، رابطه بین مدیریت سود و کیفیت افشاء، مطالعات تجربی حسابداری مالی، دوره ۵، شماره ۱۷، ۱۷۳-۲۱۲.
- ۳) برزویی، الهه، (۱۳۹۲)، تحقیق پیرامون بررسی میزان افشای داوطلبانه و ارتباط آن با برخی مؤلفه‌های راهبری شرکتی و ارزیابی کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود، دانشکده ادبیات و علوم انسانی.
- ۴) دهدار نسب، پوریا، حمید، حمزه لو، بقا مفرد، شهاب، (۱۳۹۴)، بررسی ارتباط دامنه توسل پایداری سود بر افشای اختیاری در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و حسابداری، کوالالامپور-مالزی، موسسه سرآمد کارین، ۱-۱۶.
- ۵) عالی ور، عزیز، (۱۳۸۱)، صورت‌های مالی اساسی، چاپ اول، انتشارات سازمان حسابرسی.
- ۶) عباسی، ابراهیم، بذرافشان، محسن، (۱۳۹۶)، بررسی رابطه کیفیت سود، افشای داوطلبانه و رفتار نامتقارن اطلاعاتی با هزینه حقوق صاحبان سهام در شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار، پژوهش‌های تجربی حسابداری، دوره ۷، شماره ۱، شماره پیاپی ۲۵، ۴۱-۶۰.
- ۷) کرمی، شیماء، رهنمای رود پستی، فریدون، دیانتی دیلمی، زهرا، (۱۳۹۵)، ارزیابی اثر اجتناب مالیاتی بر آگاهی بخشی سودهای گزارش‌شده شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه حسابداری مدیریت، دوره ۹، شماره ۲۸، ۱۵-۳۷.
- 8) Ball R and Brown Ph. (1968). An Empirical Evaluation of Accounting Income Numbers. *Journal of Accounting Research*. Vol. 6, No. 2 (Autumn, 1968), 159-178
- 9) Bona-Sánchez, Carolina, Pérez-Alemán, Jerónimo, Santana-Martin, Domingo J. SUSTAINABILITY DISCLOSURE, DOMINANT OWNERS AND EARNINGS INFORMATIVENESS. *Research in International Business and Finance* <http://dx.doi.org/10.1016/j.ribaf.2016.07.020>
- 10) Bugshan T. O. (2005) Corporate Governance, Earnings Management, and the Information Content of Accounting Earnings: Theoretical Model and Empirical Tests, PhD, ePublications@bond, Faculty of Business.
- 11) Francis, J. Nanda, D. and Olsson, P. (2008). Voluntary disclosure, earning quality and cost of capital. *Journal of Accounting Research*, 46(1) 53-99.
- 12) Hendriksen, E.S. and Van Breda, M.F. (1992). *Accounting Theory*. 5th Edition.
- 13) Karamanou, Irene and Vafeas, Nikos. (2005). The Association between Corporate Boards, Audit Committees, and Management Earnings Forecasts: An Empirical Analysis. *Journal of Accounting Research*, Vol. 43, 453-486.
- 14) Michelon, G. 1, (2011). Sustainability disclosure and reputation: A comparative study. *Corporate Reputation Review* 14(2): 79-96.
- 15) Wahba, H. & Elsayed, K. (2014). The effect of institutional investor type on the relationship between CEO duality and financial performance. *International Journal of Business Governance and Ethics*, 9, 3, 221-242.
- 16) William, Beaver, H. Demski, J. 1979. The Nature of Income Measurement, the *Accounting Review*, 38-46. William, Beaver, H. Demski, J. 1979. The Nature of Income

Measurement, the Accounting Review, 38-46
Nen-Chen, R. H. Jeng, C. Ying, W. (2013).
Effect of disclosure regulation on earnings management through related-party transactions :Evidence from Taiwanese firms operating in China. Journal of Accounting and Public Policy, (32), 4: 292-313.

